

Jože Štucin

Vetrovno z zatišjem

Stanka Hrastelj, *Nizki toni*, Založba GOGA, Novo mesto, 2005

Knjiga je pesničin prvenec, čeprav se besedila Stanke Hrastelj iz Leskovca pri Krškem že več let pojavljajo v slovenskih literarnih revijah, zbornikih ter drugih medijih. Na zavihku preberemo, da je aktivna že od leta 1994, leta 2000 je bila na festivalu mladih literatov Slovenije Urška izbrana kot najboljša mlada pesnica, poznamo pa jo tudi kot članico uredništva revije za poezijo in poetično *Poetikon* ter moderatorko številnih literarnih pogovorov v organizaciji novomeške študentske založbe.

Zbirkaje glede na reference in obete izšla dokaj pozno. V tem pogleduje precej netipična, saj preskoči vse začetne faze, pa tudi faze zorenja in 'odraščanja' ter pade naravnost v naročje zrele poetike, prečiščenih metafor ter izbranega nizanja motivov. Razdeljena je v nekakšne krajše sklope, razloga za tako razčlenitev nisem našel, gre bolj za pesemske nadnaslove in manj za konceptualne, vsebinske delitve, ki pa seveda ničesar ne porušijo, nasprotno, zbirki omogočijo spokojnejši ritem in zagotovijo bralsko prosojnost. Taje skorajda nujna, saj je metaforika *Nizkih tonov* na trenutke zgoščena, občasno zagonetna in odmaknjena v sfero zasebnih občutenj. Slednje se zdi logično tudi zaradi ljubezenske narave praktično vseh pesmi.

Lirični principi so vedno dvojni: globoko morajo zagrebsti vase, v svoj izvorni 'mimesis', ko se konstituirajo v pesem, pa morajo prevzeti (individualnim izkustvom navkljub, ali ravno zato!) univerzalno podobo. V nasprotnem primeru so lažna izpoved, hitro pa tudi zdrsnemo v opolzko območje sentimentalnosti, patosa. Stanki Hrastelj se kaj takega ne more več zgoditi. Pisanje mojstrsko obvlada, besedišče je izvirno, količina subjektivne optike, ki je za bralca ponavadi najtrši oreh, je zreducirana na minimum, na nujno bazo, iz katere vzcveta poezija te zbirke.

Pesmi seveda brez pravega konflikta ne more biti. Le-taje lahko notranje ali eksterne narave, najpogosteje pa je kombinacija obeh. V pesmi *Sama kot šepet* nekako detektiramo izvorno kodo, ki je v zbirki dominantna. Tako beremo: »Zdaj bom sama kot šepet / stekla v sklenjen krog, / ne bom ranila niti ene / glinene posode; // bo ona mene / razbila. Ti me nisi, // mili rabelj, nikoli znal«. Občutje tuje: vetrovno z zatišjem. Ki mu seveda sledi nov vihar, novo strašno 'razbijanje', čeprav bo popolnoma ponotranjeno in položeno v samoto šepeta(nj). Od tu bodo nastajale nove pesmi, šele tu bo 'mrtva' ljubezen zunanjega dražljaja (ki je, kakopak, on, pravzaprav njegova odsotnost) zadobila razsežnosti v globino, v srce in dušo, kjer živijo verzi in bistvo poetičnega izrekanja.

V postopku ni nobene naivnosti. Z zbirko *Nizki toni* je pesnica zlahka preskočila nevarno premi so , kjer se stikata zasebno in univerzalno, ter suvereno prevzela pobudo. Pesmi so zato dobre in presežne. Zaradi te izdelanosti in pretehtanosti tudi najenostavnejši motivi lahko postanejo veličastna poema izrekanja. Na primer prvi verzi v pesmi *Črički, spomini, vlak*, kjer z velikim občutkom združi zunanje impulze narave s svojimi spomini v nekakšno idilično sliko, kjer vse živi, kjer so vse plasti bivanja istočasno prisotne in utripajo v panteističnem ritmu soodvisnosti: *»Zares / mesec je bil nocoj zlat, / nato je padal med bore. / Niso ga prestregli / z vejami, ko je strmoglavljaj vanje, / po skorji, / po iglicah, vse do njihovih src, / zaljubljeni v barve, ki so jih nosili čez dan. // Zares, / z mano je še huje. // Glasovi večera, / črički, spomini, vlak od daleč, veter, / dež, ki se je hotel držati za roke, / živalice, ki so to vedel in se razbežale«*. Dež bo na trenutke 'razbarval' bore, ki so se še pred tem kopali v siju luninega zlata, toda vse to bo minilo, spet bosta luna in njen sij, pa sonce in črički, toda pesniški subjekt bo ostal globoko ranjen, še bolj bo 'izpran', četudi v zavetju narave, ljubkih živalic in podobe raja. In smo ponovno v območju najčistejše lirike. Na tej točki precej kontemplativne, v večini drugih pesmi pa izjemno 'agresivne', celo zajedljive. Ta tragičnost, nemara jeza, kulminira v verzu: *»kak dan na tem balkonu ne razločim več, / ali sem v svojem ali tvojem telesu.«* Razprodaja teles? Menjava teles? Sploh biti telo? Poezija se tu dotakne dna – smo telo, zamenljivo telo, smo materija, atom, reč, ki vznikne in ponikne, telo, ki je edina svoboda, ki jo imamo.